

EL TURÓ DE MONTGAT

**«La representació cartogràfica del
Turó de Montgat a través de la història»**
Del "Promontorium Lunarium" al Turó de Montgat

Arqueologia

-118010 - grup B1

Dr. Francesc Tuset

Josep Manel Abad <Manel>

NIUB 1*****6

Curs 2010/2011

ÍNDEX

Introducció	
Consideracions prèvies i selecció del tema	2
Presentació i objectiu	3
Metodologia. Recerca documental.	3
Situació	
Marc geogràfic	4
Síntesi històrica	5
Usos	7
Recull de representacions gràfiques i dissenys diversos.	8
Bibliografia i Fons documentals.	23

INTRODUCCIÓ

▣ Consideracions prèvies i selecció del tema.

Enfocar l'elaboració d'un treball amb unes directrius determinades per un altre o realitzar un treball per encàrrec té avantatges i algun inconvenient. Té l'avantatge que suposa tenir una gran feina feta, i és saber què s'ha de fer i sobre què s'ha de fer. L'inconvenient és precisament el contrari, que no es pot triar. No obstant, sempre hi ha lloc per a l'aportació personal en el desenvolupament de la tasca a realitzar.

És evident que quan es té la possibilitat de triar, tant a l'hora de fer un treball, com en tots els àmbits de la vida, la component subjectiva hi juga un paper força important si no exclusiu, i seleccionar un tema per a fer un treball d'Arqueologia pot obrir un ventall extremament abundant de possibilitats que cal valorar i triar, i no sempre resulta fàcil. Donat el cas, i posats a triar un tema per treballar-lo, el plantejament de cercar l'objecte d'estudi proper, de casa, sempre proporciona la implicació que acompanyen la història local i els orígens de cadascú. Això també té una contrapartida, si no és de qualitat, al menys cal fer quelcom mínimament digne que no fereixi ni l'objecte d'estudi, ni a qui tingui l'oportunitat de mirar-se la feina, això, és clar, sense tenir en compte el mal que pot fer a la història i la reputació que pot aconseguir l'autor/a. Tot un repte.

En el moment de cercar el tema d'estudi la cosa va ser senzilla, l'assentament iber de Montgat. Un jaciment localitzat i treballat fa uns anys, datat aproximadament al 500 a.C. Una altra víctima del desenvolupament viari, de retroexcavadores i del quitrà.

Obligada i agraïdament comentat amb el professor, i gràcies a algunes interessants reflexions, l'assentament iber va anar quedant arraconat en benefici d'un fenomen orogràfic que es diu que va servir als antics pobladors del que ara és Montgat, per a fer rituals a la lluna i també com a punt elevat per vigilar la costa, el Turó de Montgat.

Casualment, també es diu que el nom del poble procedeix del mateix turó i del nom que li han anat donant els diversos pobladors de la zona.

Així doncs, l'assentament iber va ser maltractat una vegada més per deixar el protagonisme al tractament que havia donat la cartografia a través del temps al Turó de Montgat.

La implicació de la que s'ha fet esment, és la que persegueix un treball de qualitat sense tenir en compte la realitat. I la realitat és que en unes setmanes és difícil assolir els coneixements de geografia física, cartografia i d'història de la cartografia per tractar el tema amb tota la propietat, rigor i seriositat que es mereix, sense córrer el risc de caure en l'errada. I això sense comptar la recerca de fonts i fons documentals.

Quant a la primera qüestió, i sense voler alterar l'ordre fixat a l'índex, cal considerar el gran ajut que ha suposat la bibliografia consultada. De fet, la intenció inicial, per tal d'entendre i interpretar la documentació, era la d'assumir part de la carrera de Geografia en uns dies per fer un bon treball. La realitat, i especialment la capacitat de qui escriu van intervenir ràpidament en el canvi de pretensions. Ha estat un bon ajut el "Mapas y Civilización" de Thrower¹. Un llibre

¹ Mapas y Civilización. Thrower, Norman J.W. Ediciones del Serbal -Col. Estrella Polar- BCN 2002.

utilitzat en el pla d'estudis de Geografia i que d'una manera entenedora situa al lector i el posa a lloc en matèria de representació gràfica del paisatge i del territori. També ha estat un valuós descobriment "El mapa com a llenguatge geogràfic"². Un recull de textos històrics representatius de la història de la cartografia catalana des del segle XVII fins a mitjans del segle XX, corresponents a una desena d'autors. Tot i que no deixa de ser una joia en mans d'un profà, el que ha aportat més llum a la comprensió tant de l'evolució, com de la raó de ser de la cartografia catalana, en particular de la cartografia universal en general, és la magistral introducció del Professor Jesús Burgueño, que processa i explica d'una manera espectacular els textos que conté el llibre. Tal ha estat l'atracció que ha calgut, en més d'una ocasió, aturar i posposar algunes lectures interessantíssimes i apassionants per reprendre l'elaboració del treball, que era el que calia fer. Obert l'espai de lloances, cal fer dos grans agraïments de manera molt especial.

El primer a l'Institut Cartogràfic de Catalunya, per obrir i posar a disposició de tothom el seu interessant, variat i valuós fons documental, i particularment la "Cartoteca".

El segon al Museu Marítim de Barcelona, pel fons documental de què disposa i el treball que fa, i de manera particular al personal de la Biblioteca i del Centre de Documentació, per la seva predisposició, amabilitat i empatia.

Si bé no de tanta grandària, com el volum d'informació, si igual d'especials, per la importància de la informació, els agraïments a l'Abelard Chimisanas per la seva feina de rescat i estudi de la història de Montgat, al Museu de Badalona, per algun llibre que ha calgut ser consultat, i a la Núria, per l'assessorament en el tractament d'imatges, per les traginades de llibres i per ser amiga.

▣ Presentació i objectiu

Aquest treball no pretén ser un document magistral sobre cartografia científica ni un tractat de geografia a l'ús d'un territori determinat. Com s'ha expressat en les consideracions prèvies, el tractament amb un mínim de solvència científica requereix un nivell de coneixements de geografia i cartografia que l'autor no té. Així, el present document vol ser una passejada per la història d'un tros de terra, muntanyosa, que arribava fins al mar, i la manera com l'ha vist l'home al llarg del temps, a l'hora de representar-lo sobre el paper. Posant un peu en el que és la metodologia, s'incorporen alguns textos i/o imatges, referències de l'època, que poden il·lustrar el context i el moment històric.

Com s'ha dit, l'objectiu és mostrar de manera molt gràfica l'evolució que ha viscut en la cartografia el Turó de Montgat a través de la història i les diverses maneres de representar-lo i els noms que se li ha donat a l'hora de fer-ho.

▣ Metodologia i recerca documental.

Quant a metodologia de treball, es poden destacar tres fases. La primera la recollida d'informació tant gràfica com escrita. Base documental. Per tal de proporcionar material de treball, s'ha consultat i descarregat en format digital molt fons gràfic de l'ICC (Institut Cartogràfic de Catalunya). S'ha consultat la

² El mapa com a llenguatge geogràfic. Recull de textos històrics (ss.XVII-XX) Jesús Burgueño. Societat Catalana de Geografia - Institut d'Estudis Catalans - BCN 2008

Cartoteca de l'ICC. De la Cartoteca, els apartats següents: "Mapes de Catalunya (segles XVII-XX)", "Mapes d'Espanya (segles XV-XX)", "Mapes d'Europa (segles XVI-XX)", "Vistes d'indrets de Catalunya i de tot el món (segles XVI-XX)", així com algunes de les col·leccions de fotografies disponibles a la Cartoteca.

Feta una primera tria "online", es van descarregar més de 180 arxius gràfics per a la seva anàlisi amb més detall. S'han trobat diversos mapes que són versions d'altres en què només varia l'any de la edició i/o la seva inclusió en un atlas determinat però que a banda d'aquestes qüestions no tenen diferències substancials amb els originals o primeres versions. També se n'han descartat pel fet que per l'escala de reproducció emprada, no reproduïen el Turó. Per qüestions d'espai tampoc es reproduïen tots els exemplars on hi consta i es pot identificar el Turó. L'ICC ha estat la font més important en quantitat i qualitat de documentació. Les dues visites al MMB (Museu Marítim de Barcelona) també han aportat algunes dades i documents molt interessants. Un derroter de "Costas de Espanya del Mediterráneo, Carta esférica desde Cabo Oropesa a Cabo de Creux, de Vicente Tofiño (Brigadier de la Real Armada y Director de las Academias de Guardas Marinos", de 1786, entre d'altres.

També, per tal d'aconseguir i d'ampliar informació d'alguns mapes s'ha consultat el tom 19 de la "Gran Geografia Comarcal de Catalunya", de Enciclopèdia Catalana, en la seva versió de novembre de 1985. Un volum altament recomanable, que viatja per la història de la cartografia catalana amb noms i cognoms, i que, per altra banda, il·lustra i amplia informació sobre alguns dels mapes que es poden trobar en aquest treball. La segona fase se centra en la tria i selecció de les imatges i es té en compte la data, la resolució i el grau de detall i sobre tot, la informació que proporciona respecte al Turó. En aquesta mateixa fase es documenta i es contextualitza, en la mesura del que permeten la bibliografia i les fonts consultades, el disseny, l'autor i el moment històric. La tercera fase suposa sintetitzar en gran mesura i portar un nombre limitat de dissenys al paper. La lectura de la síntesi històrica ha de posar en situació el lector i donar una referència de l'esdevenir del Turó per després, veient la part més gràfica del treball, es faci una idea i associï la lectura, les imatges i l'escenari històric.

SITUACIÓ

▣ Marc geogràfic

Montgat és el municipi més meridional de la comarca del Maresme, tocant per l'extrem sud amb el Barcelonès. El terme municipal s'estén de manera longitudinal de forma paral·lela a la costa. Té una extensió de 2,83 quilòmetres quadrats i uns 1830 metres de platja. Limita per ponent amb Badalona, amb Alella i El Masnou per sol ixent, i per tramuntana amb Tiana. És un dels termes municipals més petits de la comarca.

El territori de Montgat està definit per diversos turons de notable riquesa geològica. Quant a la hidrografia, el municipi és travessat per diversos torrents i rieres que van a parar a mar. El turó, en concret, ha patit diverses i notables

transformacions. Des de talls profunds per a fer passar una carretera fins a explotacions a cel obert d'extracció de pedra. El turó també allotja el que històricament ha rebut el nom de "La foradada", el primer túnel pel ferrocarril de la península ibèrica.

▣ Síntesi històrica

Alguns jaciments arqueològics localitzats a Montgat confirmen l'existència d'assentaments que es van desenvolupar des de l'època Ibèrica fins a la plena romanització. Destaca el Turó de Montgat on es van trobar indicis d'ocupació en forma de població entre els segles IV i I a.C. Es desconeixen moltes característiques per la destrossa sistemàtica que ha patit el turó al llarg dels segles. També s'han constatat assentaments rurals d'època romana a la zona del Turó de Montgat i d'altres.

Algunes fonts han identificat el Turó de Montgat amb el "Promontorium Lunarium" del bibliotecari, astrònom i cartògraf Claudi Ptolomeu (s. II d.C.), que es correspon amb el nom llatí d'un cap de costa situat entre "Bætulo" (Badalona) i "Diluron" (Mataró). El turó avançat sobre el mar podria haver estat un lloc d'observació de fenòmens astronòmics. Per altra banda, altres autors han identificat el "Promontorium Lunarium" amb el Cap de Tossa, el Montcabrer i fins i tot amb Montjuïc.

L'assentament del Turó de Montgat va tenir continuïtat durant l'època medieval i consta que en el cim hi havia un castell. Aquest fet està documentat des principis del s. XI. Radulfus dona el castell de "Monte Katum" al cenobi de Sant Cugat. *"Dono namque ibidem castrum meum vocitatum Monte Katum, cum ipsa turre vel cum omnia que ad ipsum castrum pertinent. Qui est ipsum castrum in suburbio Barchinona, iusta littore maris..."*

Alguns anys més tard, aquest canvi de propietat torna a aparèixer documentat, quan és constata que van ser Radulfus i la seva cunyada Ermengarda els que van vendre el castell i les seves pertinences a l'abat del mateix monestir, el senyor Othó. Més endavant, el "Castro Monti Chato" apareix citat en un document datat l'any 1055, de donació de l'església de Santa Maria de Badalona. Quasi dos segles més tard, el rei Jaume I confirma el "Castrum de Montecatho" dins les possessions del monestir de Sant Cugat.

L'any 1320, es fa un comunicat amb els límits territorials concedits al Consell de Cent, entre els quals s'esmenta Montgat. També s'afegeix la obligació de construir-hi forques de pedra per tal de delimitar la Ciutat Comtal. El castell, amb el temps, esdevindrà un punt de guaita sobre la ciutat de Barcelona que serà ocupat per un guarda permanent delegat pels consellers. Consta que la torre va ser reconstruïda. Un dels guardes va adquirir la llicència per construir una capella al costat del castell que va ser beneïda i dedicada a Sant Joan Baptista, Sant Roc i Sant Sebastià.

En plena guerra dels Segadors, el castell fou utilitzat com a presó fins que se n'apodera la corona. La ciutat de Barcelona en recuperarà la propietat durant la segona meitat del segle XVII. La torre va ser restaurada. Amb la guerra de Successió, les tropes de Felip V enderroquen la construcció. S'hi construirà una petita força que s'utilitzarà com a sistema defensiu de costa. Se sap que l'enginyer militar Miguel Moreno, l'any 1.773 va fer el plànol "de la casa fuerte

llamada *Castillo de Montgat*". Durant la guerra del Francès va canviar de mans en diverses ocasions per finalment ser recuperada pels somatents l'any 1814.

A mitjans del segle XIX es comença a construir la primera línia ferroviària de la península ibèrica, Barcelona-Mataró i que transcorria paral·lela a la costa. El turó va suposar un obstacle en el recorregut de la línia, per la qual cosa es va decidir fer-hi un túnel. Va ser, en conseqüència el primer de l'estat, com la línia. El túnel va ser excavat a pic i pala i la pedra que s'extreia era estesa a la via. Un cop acabat el túnel, la pedra per la via es va seguir extraient del turó, aquesta vegada de la part superior.

Quant a la evolució de la tècnica de representació gràfica de la geografia, i els més destacats cartògrafs, destaca de gran manera el referent fins ben entrat el segle XV que no és un altre que Claudi Ptolomeu. Va viure durant el segle II d.C. Va ser bibliotecari a Alexandria, astrònom i cartògraf. De Ptolomeu va quedar la seva contribució específica a la cartografia, juntament amb material d'altres savis, a la seva guia per fer mapes anomenada "*Geographia*". La *Geographia* de Ptolomeu conté les instruccions per fer projeccions cartogràfiques i donar tractament al material cartogràfic de la època. Amb tot, no hi ha plena certesa que Ptolomeu fes mapes. L'obra de Ptolomeu ha arribat als nostres dies a través de còpies posteriors conservades en l'Imperi Bizantí. Els textos grecs de la *Geographia* es van rescatar de Constantinoble i es van traduir al llatí a Florència l'any 1410. Els experts afirmen que els mapes ptolemaics tenen millor qualitat, en termes de delineació, que els mapes "*mappaemundi*" medievals.

A banda de Ptolomeu i el *Promontorium Lunarium* referint-se probablement al Turó de Montgat, l'evolució de com s'hi ha adreçat els cartògrafs és curiosa i diversa.

L'any 1567 el dibuixant neerlandès Hoefnagel dibuixa una vista de Barcelona, en la que inclou la silueta del Turó amb el seu castell.

Barcelona. De Hoefnagel, Braun i Hogenberg. Any de l'original 1567.

Vista nº 1 d'una sèrie de 2. Publicat dins: *Civitates orbis terrarum*. Colònia: Braun i Hogenberg, 1572.

- Text en francès. Font ICC.

Detall on s'observa imatge del castell

L'any 1578 el cartògraf Gerardus Mercator, en el seu mapa de la península ibèrica inclou Montgat, amb el nom de *Lunarium Promontorium*.

L'any 1603 el cartògraf flamenc Johannes B. Vrints inclou M.Gat al seu mapa de Catalunya.

A partir d'ací són nombrosos els cartògrafs, practicament tots estrangers, que en els seus mapes marquen el turó de Montgat: Gerardus Mercator (1619), Willen Janszoon Blaeu (1635), Christophe Tassin (1645), Peire de Marca (1644). Sovint hi dibuixen el castell i gairebé tots ho indiquen com *M.Cat*, si bé el compte de Darnius en el seu mapa del 1705 ja ho fa amb el nom de *Mongat*.

Les escoles militars d'enginyers van assolir un paper important en la formació de cartògrafs, donada la gran importància d'aquesta matèria en situacions de guerra i conflicte armat. El clima bèl·lic va ser especialment viscut a Catalunya en tant que escenari habitual dels enfrontaments i lluites permanents entre castellans i francesos (austriacistes i borbònics) els segles XVI i XVII.

Dir també que com en molts altres oficis, cadascú tenia les seves pròpies tècniques i maneres de fer. Així, hi havia qui es preocupava de trepitjar el territori anotant totes les descripcions, i també hi havia qui recollia notes d'altres per elaborar els seus mapes, feina que s'havia de fer, segons alguns, a casa, i com a mostra un anònim publicat en el segon volum dels "Principios geográficos aplicados al uso de los mapas" publicats l'any 1783: "*El geógrafo trabaja en su casa, teniendo a la vista papeles varios de un mismo terreno, que compara, y adapta lo que según su buena crítica es más perfecto....*"

Segons aquesta postura s'explicarien algunes diferències i evidents errors tant en el nom d'algunes poblacions com en la seva ubicació geogràfica. També, i a mode d'anècdota, però molt significativa i descriptiva és la rivalitat de dos cartògrafs catalans i coetanis, en Josep Aparici i l'Oleguer Taverner, comte de Darnius. El primer fill de comerciant i simpatitzant de la causa austriacista a la guerra de Successió. El segon, comte de Darnius, noble i militar, partidari de la dinastia borbònica i que realitzarà la seva obra cartogràfica gràcies a la constant comunicació amb els enginyers militars francesos.

▣ Usos

El Turó de Montgat, a banda de servir com a lloc destacat de vigilància i defensa de la ciutat comtal, és, sense cap mena de dubte, i al llarg de la història, un referent per a la navegació marítima i d'aproximació a Barcelona. No només com a punt quasi imprescindible en la major part de derroters sinó com a element utilitzat a la zona per fer les famoses enfilacions. Les enfilacions són les línies de posició que s'obtenen de fer coincidir dos punts o més reconeguts de la costa sobre una mateixa línia. En base a aquesta tècnica i triangulant es poden fer localitzacions força precises amb l'ús només de referències visuals fixes. És evident que l'ús militar de la cartografia ha tingut un paper fonamental a l'hora d'elaborar estratègies i prepara moviments de tropes en el territori.

RECULL DE REPRESENTACIONS GRÀFIQUES I DISSENYS DIVERSOS

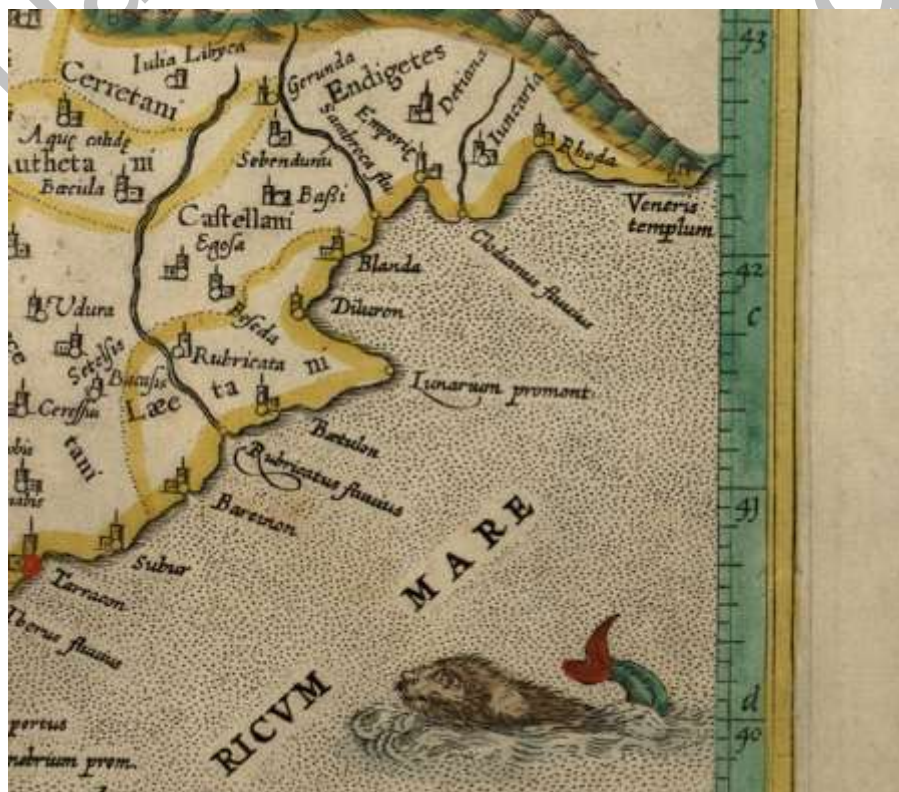
SECUNDA EVROPE TABVLA. Autor: Bernardinus Venetus de Vitalibus. Any original de l'original 1507. Publicat dins: Geografia de Ptolemeu. Roma, per Bernardinus Venetus de Vitalibus, 1507. Mapa igual que a l'edició de 1478. Font ICC.

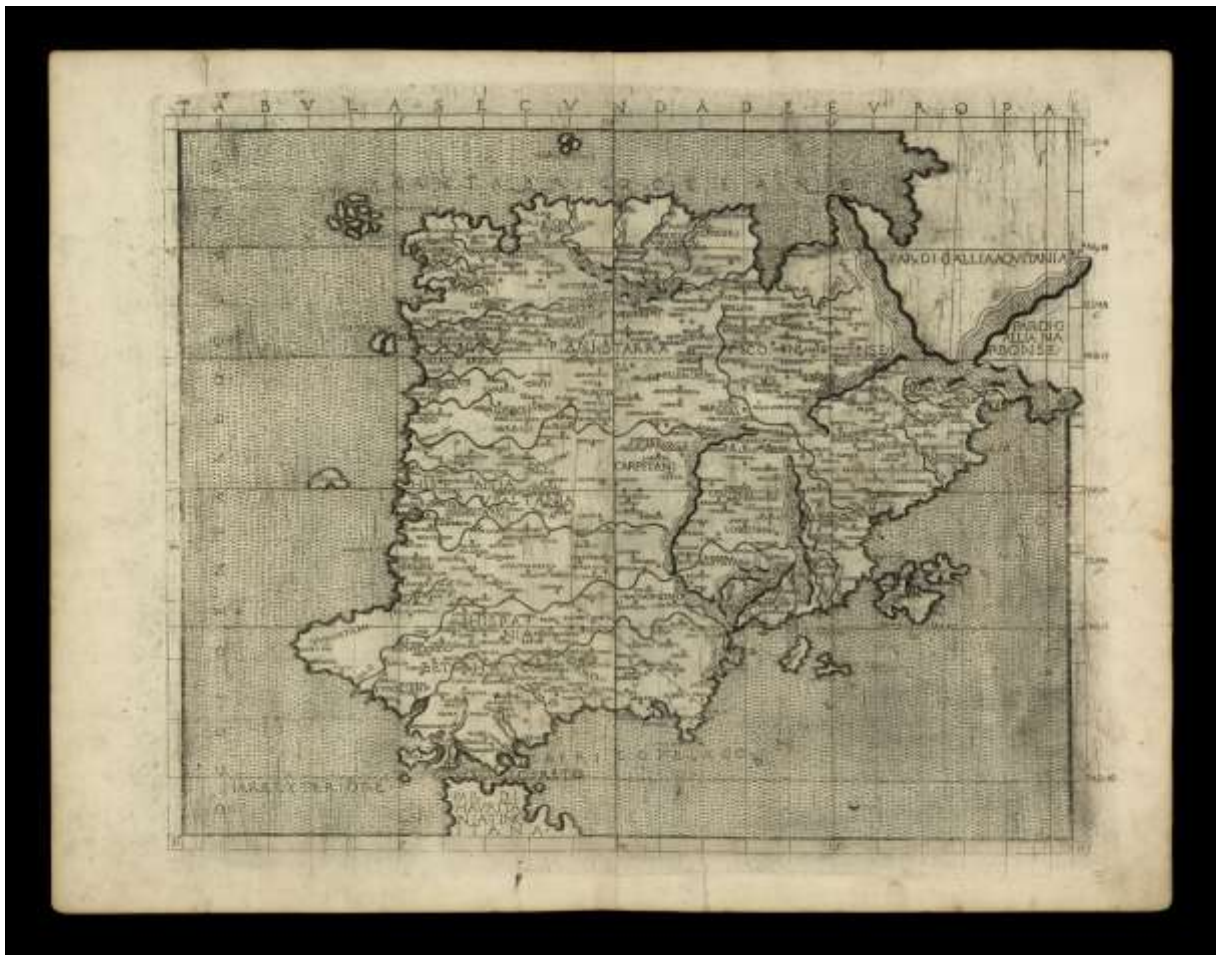
Detall del "Promontorium Lunarium" i de la localització entre "Betulon" i Diluron".

Tab. II Europæ, Hispaniam ac Lusitaniam complectens. Autor: Mercator i Kempen (editor). Any de l'original 1578. Publicat probablement dins de la primera edició dels mapes de Ptolomeu feta per G. Mercator: Tabulae Geographicae Cl. Ptolomei...Colònia, G. Kempen 1578. Font ICC.

Detall del Promontorium Lunarium, una vegada més entre Badalona i Mataró (Betulon i Diluron)

Tabvla secynda de Evropa. Hispania antiqva. autor: Nicoló Tedesco i Francesco Berlinghieri. Interpretació de Ptolomeu. Any de l'original 1482. Publicat dins Geografia di Francesco Berlinghieri secondo... Ptolomeo. Florència, per Nicolo Todescho, 1482. Font ICC.

S'observa un cop més el "Lunario Pr" entre "Betulone" i Dilurone", això si, exageradament desplaçat al Nord Est de "Barcinon".

Hispaniæ Regnum. Descrizione del regno della Spagna. Text imprès i notes manuscrites afegides probablement durant el s. XVII. Autor: Magini i Galignani, B. I G. (editors) en base a la Geographia de Ptolomeu. Any de l'original 1598. Probablement editat a la Geografia de Ptolomeu editada per G.A. Magini a Venècia. La primera edició italiana és de 1598 aproximadament. Aquesta edició té la particularitat que situa el "Promontorium Lunarium" més al Nord-Est i tocant la grafia que es refereix a Palamós i Empúries. Font ICC.

Detall de la ubicació del Promontorium Lunarium, desplaçat de la zona on probablement el va situar Claudi Ptolomeu originàriament.

Hispania Secvnda Evropæ Tabvla. Reproduint Ptolomeu, l'autor és Jacobus Pentius de Leucho. Any de l'original 1511. Publicat dins la Geografia de Ptolemeu. Venècia. Jacobus Pentius de Leucho, 1511. 1a edició de mapes a 2 tintes. Font ICC.

En aquesta edició, l'autor situa el "Promontorium Lunarium" per sota de "Betulon" i gairebé a la mateixa alçada que "Barchinon".

Catalonia. Guiljelmus Blaeu. Autor Willem Blaeu. Any de l'original 1642. Publicat dins de Atlas novus, Amsterdam. G. Blaeu, 1642. Ed. francesa (1a edició 1634) Font ICC

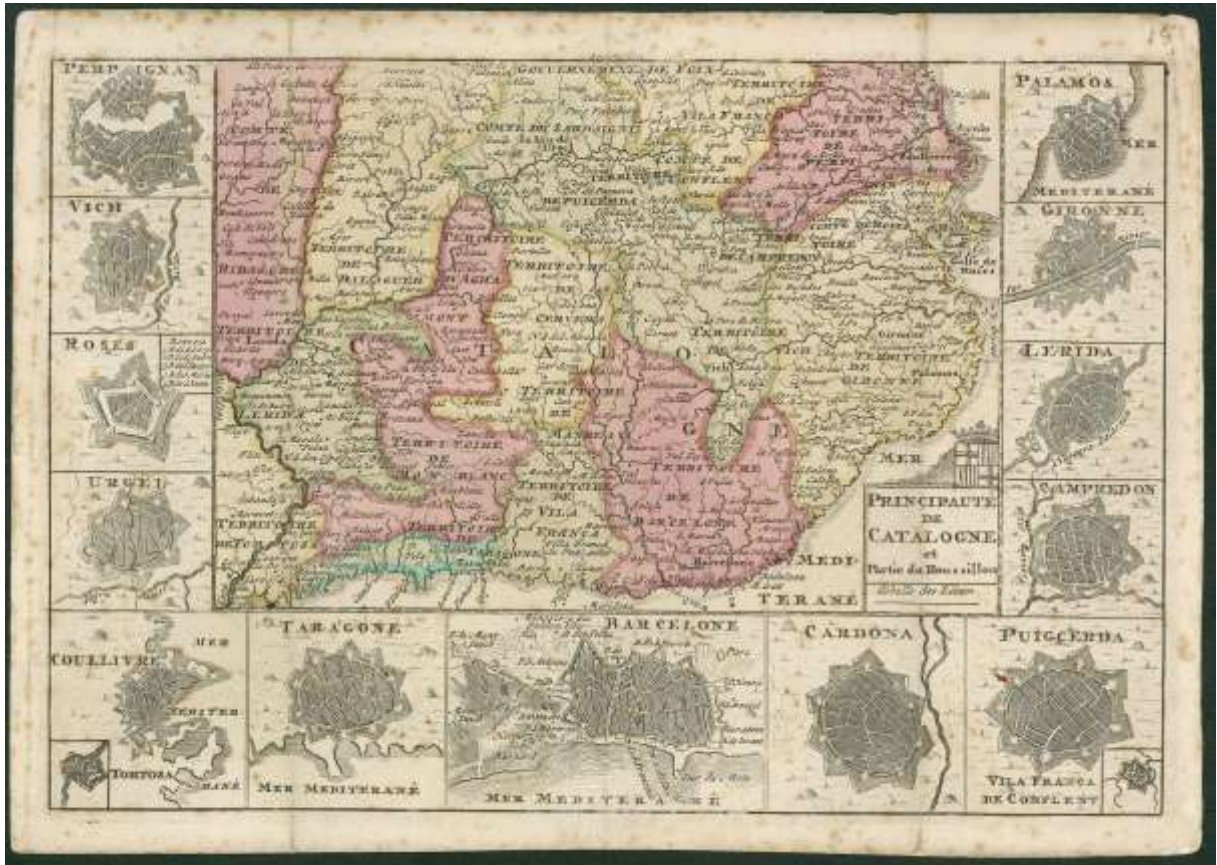
En el detall d'aquest mapa s'aprecia la coincidència en el document de la referència al Turó de Montgat grafiat com a "M.GAT" i també el "Lunarium Prom" al Cap de Tossa.

Marca Hispanica sive Limes Hispanicus. hoc est Geographica description regionum quæ in Catalonia continentur & in Comitatu Ruscynonensi. Autor Peire de Marca. Any de l'original 1688. El mapa apareix en alguns dels exemplars de l'obra *Marca Hispanica, sive Limes hispanicus, hoc est, geographica & històrica escriptio Cataloniæ, Ruscynonis, & circumjacentium populorum*. Auctore illustrissimo viro Petro de Marca archiepiscopo Parisiensi [...] Omnia nunc primum edita. Parisiis apud Franciscum Muguet, 1688. Amb documentació sobre el Tractat dels Pirineus de 1659. Sembla que Pèire de Marca (1594-1662) va passar els anys 1648 a 1651 a Catalunya recollint dades per l'obra editada, després de la seva mort, pel seu amic Étienne Baluze. Font ICC.

També aquest disseny de Marca mostra de manera simultània l'existència del Turó amb M.GAT per una banda i per sobre del Cap de Tossa el "Lunar. Prom."

Principauté de Catalogne et partie du Roussillon. Autor Daniel La Feuille. Any de l'original 1706. Orla de vinyetes amb plànols de 15 places fortes. Publicat per primer cop per Oorlogs tabletten. Amsterdam. La Feuille 1706. Mapa amb informació eminentment militar. Font ICC

En aquest mapa observem com, sense ajustar-se a proporcions del terreny, ja no apareix el Promontorium Lunarium, i de manera poc encertada situa el Turó de Montgat (M.GAT) just al sud de Badalona, en comptes de situar-lo a sobre.

Plan du siège de la ville de Barcelone avec la carte de la côte de la mer depuis le cap de Cervere jusqu'aux environs de Llobregat. Dedié au Roy. Autor Beaulieu. Paris 1698. Publicat dins "Les glorieuses conquêtes de Louis le Grand" (Primera edició 1694)
 Mapa al·legòric a les campanyes militars de la corona francesa. Font ICC.

Per com es destaca el "Tour de Montgat" es pot deduir la importància del Turó sobretot en la navegació marítima en derrota i en les enfilacions. També important com a posició de defensa tant de costa com del Camí Real, via de comunicació amb França.

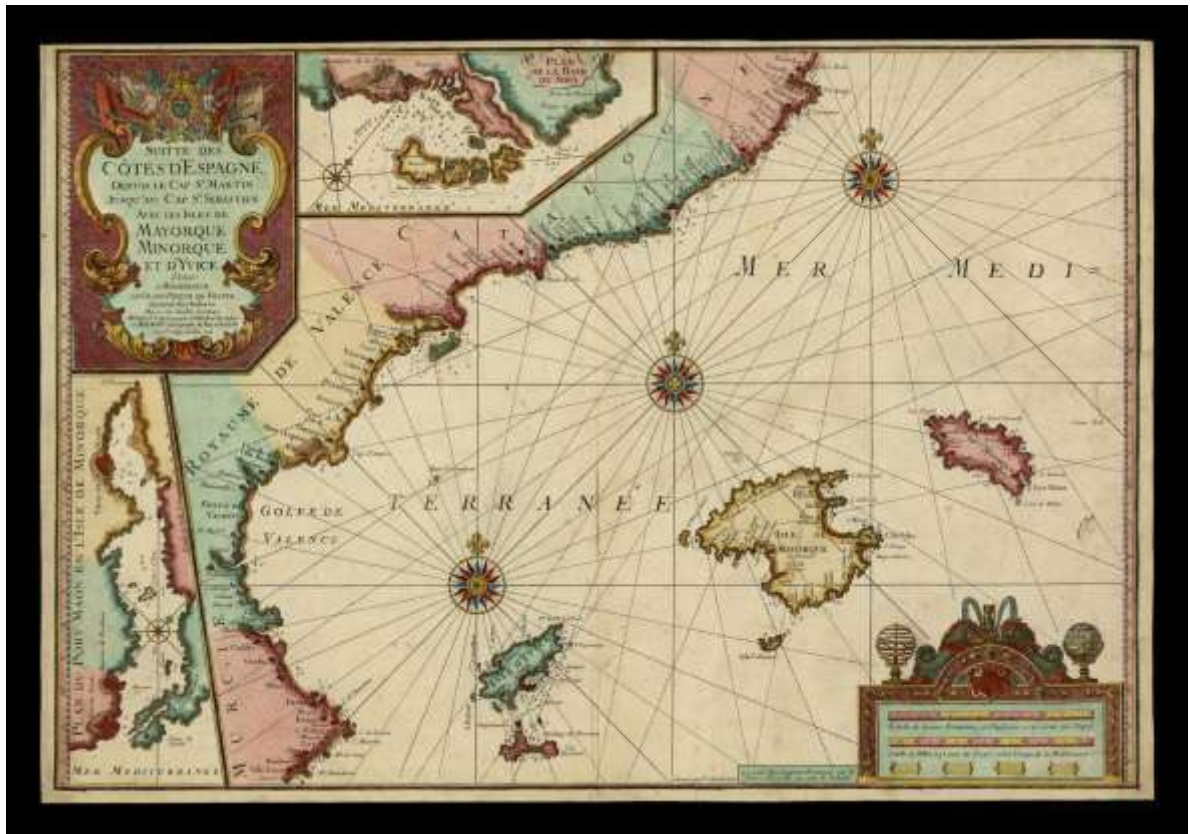

Principatus Cataloniæ nec non comitatum Ruscinonensis et Cerratanicæ nova tabula. Autor Johan B. Homann. Anys dels tres originals 1707. Nuremberg. Les tres edicions presenten pocs canvis tret de la cromatografia emprada. També cal puntualitzar que un dels exemplars va ser publicat dins el Neuer Atlas.

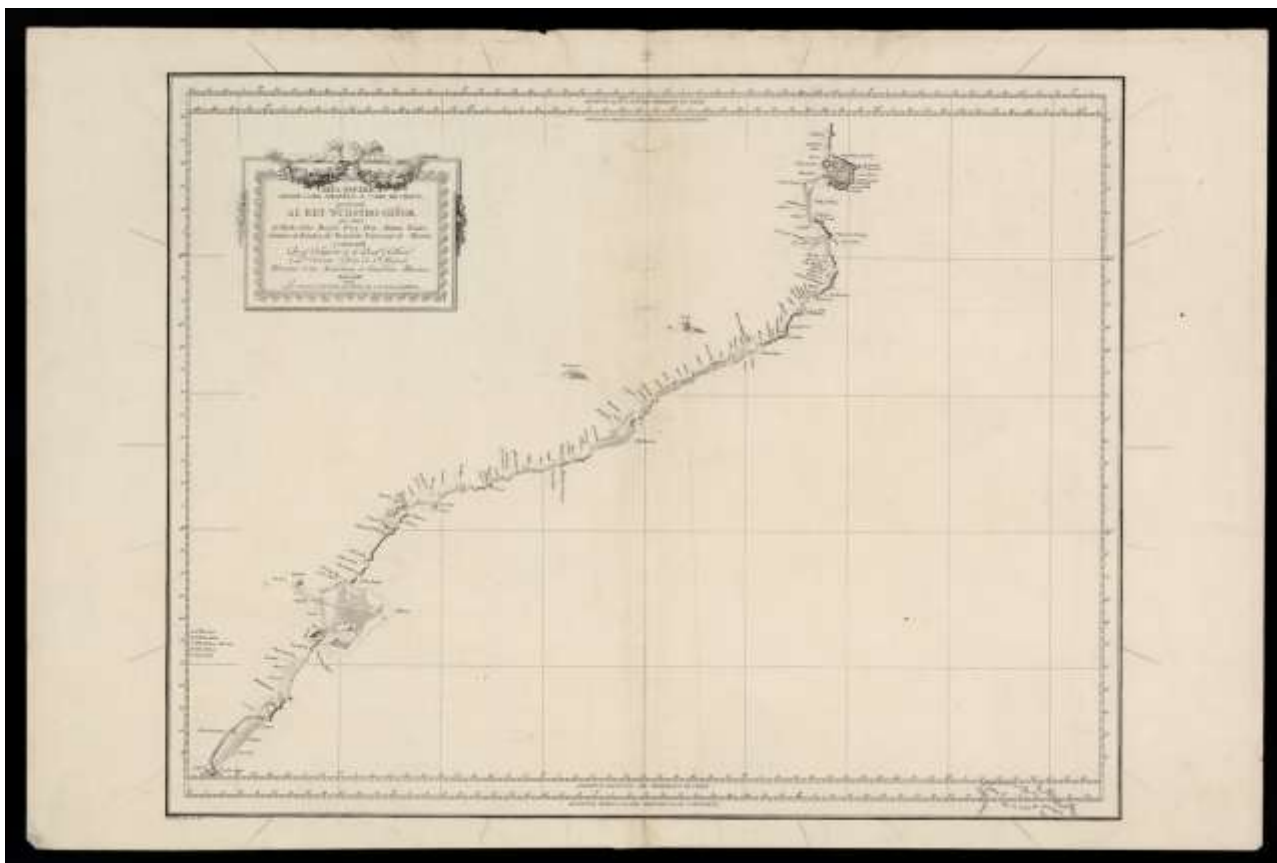
En tots tres casos, la grafia de M.Gat destaca de gran manera respecte les poblacions el voltant. Font ICC.

Suite des côtes d'Espagne depuis le cap St. Martin jusqu'au cap. St. Sebastien avec les Isles de Mayorque, Minorque et d'Yvice. Dediée a Monseigneur le grand Prieur de France, General de les Galeres. Autor Michelot. Any de l'original 1723. Es tracta clarament d'un derroter. Es pot apreciar no només el grafiat del nom de Mongat sinó també el tipus de construcció. Font ICC

Carta esférica desde cabo Oropesa a cabo de Creux... construida por D. Vicente Tofiño. Autor Vicente Tofiño de San Miguel. Any de l'original 1786. S'aprecia clarament tan el nom de "Fte. De Mongat" com el disseny d'entrada al mar del Turó. Font ICC i consultat i fotografiat al MMB.

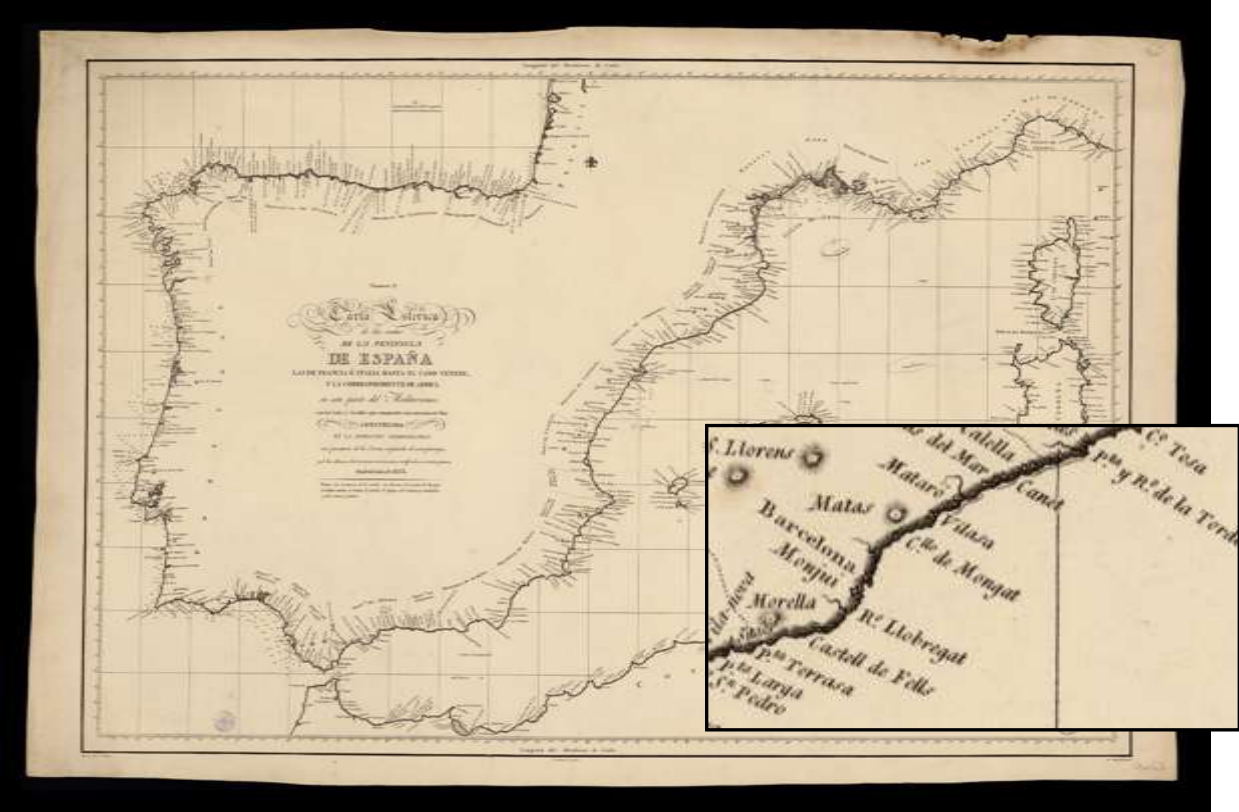

Provincias de Barcelona y Gerona : parte de Cataluña. Grabado por R. Alabern y E. Mabon
 Autor Alabern, R. I Mabon, E. Any de l'original original 1846.

Alguns derroters....

Fins aquí una reduïda mostra de l'extensíssim i abundant material cartogràfic on es pot apreciar la evolució del Turó de Montgat segons el tractament que se li donés i la procedència del tractament.

Dir que el Turó de Montgat, en l'actualitat només és un nom i no és ni el rastre del que va ser – segons la cartografia que en parla-

BIBLIOGRAFIA I FONTS DOCUMENTALS

Bibliografia:

- **El mapa com a llenguatge geogràfic.** Recull de textos històrics (ss. XVII-XX) ed. de Jesús Burgueño. Societat Catalana de Geografia i Institut d'Estudis Catalans. Barcelona 2008.
- **Mapas y Civilización.** Norman J.W. Thrower. ediciones del Serbal. Col. Estrella polar. Barcelona 2002.
- **Diccionario Geográfico –Estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar.** Tomo XI. Pascual Madoz . Imprenta del diccionario geográfico. Madrid 1848
- **Atlas de Barcelona.** Galera, M.; Roca, F. i Tarragó, S. Publicacions del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya. Barcelona 1982.
- **Derrotero de las costas de España en el Mediterráneo y su correspondiente de África.** Vicente Tofiño. Imprenta superior. Madrid Tercera edició 1847
- **Gran Geografia Comarcal de Catalunya.** Volum 19. Cartografia de Catalunya. Enciclopèdia Catalana. Ed. Novembre de 1985.
- **Història de Badalona.** Joan Villarroya –Dir.- Museu de Badalona. 2ª Edició. 2003
- **Los ingenieros militares en España. Siglo XVIII: Repertorio biográfico e inventario de su labor científica y espacial.** Capel, H. Publicacions Edicions Universitat de Barcelona. Barcelona 1983.
- **Imatges per a la memòria.** Ajuntament de Montgat 2001

Fons documentals

- ICC –Institut Cartogràfic de Catalunya – Cartoteca
- MMB – Museu Marítim de Barcelona – Biblioteca i Centre de Documentació
- Biblioteca UB Facultat de Geografia i Història.